

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (üheksas koda)

26. veebruar 2015*

Direktiiv 93/13/EMÜ — Ebaõiglased tingimused müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes — Artikli 4 lõige 2 — Lepingutingimuste ebaõiglase iseloomu hindamine —

Lepingu põhiobjekti või hinna ja tasu sobivuse suhtes tehtud erand, välja arvatud juhul, kui need tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles — Lepingutingimused, mille kohaselt makstakse laenuandjale „riskitasu” ja laenuandjal on teatavatel tingimustel õigus muuta ühepoolselt intressimäära

Kohtuasjas C-143/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunalul Specializat Cluj'i (Rumeenia) 26. novembri 2012. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. märtsil 2013, menetluses

Bogdan Matei,

Ioana Ofelia Matei

versus

SC Volksbank România SA,

EUROOPA KOHUS (üheksas koda),

koosseisus: koja president K. Jürimäe, kohtunikud M. Safjan ja A. Prechal (ettekandja),

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik L. Carrasco Marco,

arvestades kirjalikus menetluses ja 19. novembri 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— SC Volksbank România SA, esindajad: D. Ciubotariu, G. Murgulescu ja G. Vintilă ning M. Clough, QC, ja *avocat* B. Papandopol,

— Rumeenia valitsus, esindajad: R.-H. Radu ja I.-R. Hațieganu,

— Euroopa Komisjon, esindajad: C. Gheorghiu, M. Owsiany-Hornung ja M. van Beek,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: rumeenia.

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 4 lõiget 2.
- 2 Taotlus on esitatud ühelt poolt B. ja I. O. Matei (edaspidi koos „krediidisajad”) ja teiselt poolt SC Volksbank România SA (edaspidi „Volksbank”) vahelises vaidluses tarbijakrediitilepingutes sisalduvate niisuguste tingimuste väidetava ebaõiglase iseloomu üle, milles on esiteks nähtud Volksbanki kasuks ette „riskitasu” ja teiseks antud Volksbankile õigus muuta teatavatel tingimustel ühepoolset intressimäära.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 93/13

- 3 Direktiivi 93/13 põhjendustes 12, 19 ja 20 on märgitud:

„praegused siseriiklikud õigusaktid võimaldavad ette näha üksnes osalist ühtlustamist; käesolev direktiiv hõlmab eelkõige ainult neid lepingutingimusi, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud; liikmesriikidel peaks olema võimalus [EMÜ] asutamislepingu sätteid arvesse võttes kindlustada tarbijatele kõrgem kaitstuse tase siseriiklike õigusnormide abil, mis on käesoleva direktiiviga ette nähtud õigusnormidest rangemad;

[...]

käesoleva direktiivi kohaldamisel ei hinnata ebaõigluse suhtes lepingu põhiobjekti ega tarnitava kauba või osutatavate teenuste kvaliteedi ja hinna suhtega seotud tingimusi; lepingu põhiobjekti ning hinna ja kvaliteedi suhte võib sellest hoolimata arvesse võtta muude tingimuste õigluse hindamisel; [...]

lepingud peaksid olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles ning tarbijale tuleks anda tegelik võimalus kõigi tingimustega põhjalikult tutvuda [...].”

- 4 Direktiivi artikli 1 lõikes 1 on ette nähtud:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.”

- 5 Selle direktiivi artiklis 3 on sätestatud:

„1. Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.

[...]

3. Lisa sisaldab soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks.”

6 Direktiivi 93/13 artikkel 4 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Ilma et see piiraks artikli 7 kohaldamist, võetakse lepingutingimuse hindamisel arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub.

2. Tingimuste õiglase või ebaõiglase iseloomu hindamine ei ole seotud lepingu põhiobjekti mõiste [ega hinna ja tasu sobivusega vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest], kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles.” [täpsustatud tõlge]

7 Direktiivi artiklis 5 on sätestatud:

„Lepingutes, mille kõik või teatavad tarbijale pakutavad tingimused esitatakse kirjalikult, peavad kõnealused tingimused olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. [...]”

8 Sama direktiivi artiklis 8 on sätestatud:

„Liikmesriigid võivad [...] direktiivi reguleerimisalas vastu võtta või säilitada asutamislepingule vastavad rangemad sätted, et tagada tarbijate kaitstuse kõrgem tase.”

9 Direktiivi lisa tingimuste kohta, millele on viidatud artikli 3 lõikes 3, sisaldab punktis 1 mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks. Lisa punkti 1 alapunktis j on nimetatud tingimusi, mille eesmärk või tagajärg on „anda müüjale või teenuste osutajale võimalus muuta lepingutingimusi ühepoolselt, ilma mõjuva, lepingus kindlaksmääratud põhjusega”. Punkti 1 alapunktis l on nimetatud tingimusi, mille eesmärk või tagajärg on „[...], et [...] teenuste osutaja [...] tõstab kauba või teenuse hinda, ilma et tarbijal oleks [...] õigus leping lõpetada, kui lõplik hind on liiga kõrge, võrreldes lepingu sõlmimise ajal kokkulepitud hinnaga”.

10 Kõnealuse lisa punktis 2 käsitletakse punkti 1 alapunktide g, j ning l reguleerimisala. Punkti 2 alapunktis b on eelkõige märgitud, et sellesama lisa punkti 1 alapunkt j „ei takista tingimuste kehtestamist, mille kohaselt finantsteenuste osutaja jätab endale õiguse teatamata muuta tarbija poolt või tarbijale makstavat intressimäära või finantsteenuste eest tasutavate muude maksude suurust, kui on olemas mõjuv põhjus ning kui teenuste osutaja on kohustatud sellest teist lepinguosalist või teisi lepinguosalisi esimesel võimalusel teavitama ning lepinguosaline või lepinguosalsed võivad soovi korral lepingu kohe lõpetada.” Lisa punkti 2 alapunktis d on ette nähtud, et punkti 1 alapunkt l „ei takista hinnaindekseerimisklauslite rakendamist, kui need on seadusega lubatavad ning kui hindade muutumist täpselt kirjeldatakse”.

Direktiiv 2008/48/EÜ

11 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivis 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT L 133, lk 66; parandused ELT 2009, L 207, lk 14, ELT 2010, L 199, lk 40 ja ELT 2011, L 234, lk 46), on sätestatud krediidiandja üldine kohustus teha tarbijale nii enne lepingu sõlmimist kui ka krediidilepingus kättesaadavaks teatav teave, sealhulgas krediidi kulukuse aastamäär). Selle direktiivi I lisa sätestab krediidi kulukuse aastamäära ühtlustatud arvutamismeetodi.

12 Direktiivi 2008/48 artikli 2 lõikes 2 on sätestatud:

„Käesolevat direktiivi ei kohaldata järgmise suhtes:

- a) krediitdilepingud, mis on tagatud kas hüpoteegiga või muu võrreldava tagatisega, mida liikmesriigis tavaliselt kinnisvarale seatakse, või mis on tagatud kinnisvaraga seotud õigusega;

[...]”

13 Selle direktiivi artiklis 3 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

- g) „krediidi kogukulu tarbijale” – kõik kulud, kaasa arvatud intress, lepingutasud, maksud ja mis tahes muud tasud, mida tarbija on kohustatud seoses krediitdilepinguga maksma ja mis on krediidiandjale teada, välja arvatud notaritasud; krediitdilepinguga seotud kõrvalteenuste kulud, eelkõige kindlustusmaksed, kuuluvad samuti nende hulka, kui krediidi saamiseks või krediidi saamiseks reklaamitavatel lepingutingimustel on lisaks kohustuslik teenuste osutamise lepingu sõlmimine;

[...]

- i) „krediidi kulukuse aastamäär” – krediidi kogukulu tarbijale, mis on väljendatud aastase protsendimäärana krediidi kogusummast [...]

[...]”

Rumeenia õigus

Seadus nr 193/2000

14 Seaduse nr 193/2000 ebaõiglaste tingimuste kohta ettevõtjate ja tarbijate vahel sõlmitud lepingutes, uuesti avaldatud redaktsioonis (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 305, 18.4.2008) (edaspidi „seadus nr 193/2000”), eesmärk on võtta riigisisesele õigusele üle direktiiv 93/13.

15 Seaduse nr 193/2000 artikli 1 lõikes 3 on ette nähtud:

„Ettevõtjatel on keelatud lisada tarbijatega sõlmitud lepingutesse ebaõiglasi lepingutingimusi.”

16 Selle seaduse artiklis 4 on sätestatud:

„1. Lepingutingimust, mida ei ole tarbijaga eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui vastuolus heast usust tulenevate nõuetega rikutakse sellega – eraldi või koos teiste lepingu tingimustega – märkimisväärselt poolte lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu tarbija kahjuks.

2. Tingimust ei loeta tarbijaga eraldi kokkulepituks, kui tarbija ei ole saanud tingimust sisuliselt mõjutada, nagu tüüpolepingute puhul või asjaomase kauba või teenuse turul tegutseva ettevõtja poolt kasutatud tüüpitingimuste puhul.

3. Asjaolu, et lepingutingimuse teatavad aspektid või üks konkreetne tingimus on tarbijaga eraldi kokku lepitud, ei välista käesoleva seaduse sätete kohaldamist lepingu ülejäänud osa suhtes, kui lepingut tervikuna hinnates selgub, et leping on ettevõtja poolt ühepoolselt koostatud. Kui ettevõtja väidab, et tüüptingimus on tarbijaga eraldi kokku lepitud, peab tema seda tõendama.

4. Käesoleva seaduse lahutamatuks osaks olev lisa sisaldab näitlikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks.

5. Ilma et see piiraks käesoleva seaduse sätete kohaldamist, võetakse lepingutingimuse ebaõiglase iseloomu hindamisel arvesse:

- a) lepingu sõlmimise ajal selle objektiks oleva kauba või teenuse laadi;
- b) kõiki lepingu sõlmimiseni viinud asjaolusid;
- c) kõiki teisi kõnealuse või muu lepingu tingimusi, millest see sõltub.

6. Tingimuste ebaõiglase iseloomu hindamine ei ole seotud lepingu põhiobjekti mõistega ega sellega, kas ühelt poolt on täidetud hinnale ja tasule esitatavad nõuded, ega teiselt poolt vastusooritusena pakutavate kaupade või teenustega, kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles.”

- 17 Lisa punkti 1 alapunktis a, millele on viidatud seaduse nr 193/2000 artikli 4 lõikes 4, on sõna-sõnalt üle võetud direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkt j ja punkti 2 alapunkt b.

OUG nr 50/2010

- 18 Valitsuse kiireloomulise määrusega nr 50/2010 tarbijakrediidilepingute kohta (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 389, 11.6.2010) (edaspidi „OUG nr 50/2010”) on riigisisesele õigusele üle võetud direktiiv 2008/48.

- 19 OUG nr 50/2010 artikli 2 lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat kiireloomulist määrust kohaldatakse krediidilepingute suhtes, sealhulgas krediidilepingute suhtes, mis on tagatud hüpoteegi või muu õigusega kinnisasjale, samuti krediidilepingute suhtes, mis on mõeldud olemasoleva või projekteeritava kinnisasja omandiõiguse omandamiseks või säilitamiseks, kinnisasja rekonstrueerimiseks, ümberkorraldamiseks, tugevdamiseks, saneerimiseks, laiendamiseks või väärimiseks, ning seda sõltumata krediidi kogusummast.”

- 20 OUG nr 50/2010 artiklis 36 on ette nähtud:

„Antava krediidi puhul võib krediidiandja võtta ainult krediiditaotluse läbivaatamise tasu, krediidi haldamise või arvelduskonto haldamise tasu, hüvitist ennetähtaegse tagastamise eest, kindlustuslepingutega seotud kuludele vastavaid tasusid, vajaduse korral leppetrahve ja ühekordset tasu tarbija taotlusel osutatud teenuste eest.”

- 21 OUG nr 50/2010 artikkel 95 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Varem sõlmitud, kuid mitte veel lõppenud lepingute puhul on krediidiandjad kohustatud 90 päeva jooksul alates käesoleva kiireloomulise määruse jõustumisest tagama, et leping viiakse selle määrusega vastavusse.

2. Varem sõlmitud, kuid mitte veel lõppenud lepinguid muudetakse täiendavate kokkulepetega 90 päeva jooksul alates käesoleva kiireloomulise määruse jõustumisest.

[...]"

Seadus nr 288/2010

- 22 Seaduse nr 288/2010, millega kiidetakse heaks valitsuse kiireloomuline määrus nr 50/2010 tarbijakrediidilepingute kohta (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 888, 30.12.2010), artikli I esimese lõigu punktis 39 on ette nähtud:

„[OUG nr 50/2010] artiklit 95 muudetakse järgmiselt:

Artikkel 95 – Käesoleva kiireloomulise määruse sätted ei kuulu kohaldamisele selle määruse jõustumise kuupäeval kehtinud lepingute suhtes, välja arvatud artikli 37a, artiklite 66–69 [...], artiklite 50–55, artikli 56 lõike 2, artikli 57 lõigete 1 ja 2, ja artiklite 66–71 sätted”.

- 23 Seaduse nr 288/2010 artiklis II on sätestatud:

„1. Käesoleva seaduse jõustumiseni kokku lepitud ja alla kirjutatud lepingu muudatused, mille eesmärk on tagada lepingute vastavusse viimine [OUG nr 50/2010] sätetega, kehtivad vastavalt poolte poolt kindlaks määratud lepingu tingimustele.

2. Lepingu muudatused, millele tarbijad ei ole alla kirjutanud ja mille puhul loetakse, et nõusolek on antud kuni käesoleva seaduse jõustumiseni vaikivalt, kehtivad vastavalt selle lepingu tingimustele, mille raames nad on sõnastatud, juhul kui tarbija või krediitdivõtja ei anna 60 päeva jooksul alates käesoleva seaduse jõustumisest teada vastupidisest.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 24 Krediidisajaad sõlmisid Volksbankiga kaks krediidilepingut. Esimene leping, mille krediidisumma oli 8000 eurot, sõlmiti 4. märtsil 2008 ja selle eesmärk oli katta krediidisajaate isiklike jooksvaid kulusid. Saadud laenu kohustuti tagasi maksma 5 aasta jooksul, aastase fikseeritud intressimäära suurusena oli kokku lepitud 9% ja krediidi kulukuse aastamääraks 20,49%.
- 25 Teine leping sõlmiti 7. märtsil 2008 ja selle ees oli 103 709,18 Šveitsi frangi (CHF) suurune laen, mille pank andis kinnisasja ostuks; laenu tagamiseks seati sellele kinnisasjale hüpoteek. Laenu tagasimaksmise periood oli 25 aastat, kokku lepitud aastane intressimäär oli 3,99% ja krediidi kulukuse aastamäär 19,55%.
- 26 Nende kahe lepingu eritingimuste klausli 3 punktis d oli intressimäära muutmise kohta märgitud, et „pangal on rahaturul toimuvate oluliste muutuste korral õigus kehtivat intressimäära muuta, teavitades krediidisajaat uuest intressimäärast; muudetud intressimäär hakkab kehtima alates teavitamise kuupäevast”.
- 27 Nii on põhikohtuasjas kõne all olevate krediidilepingute üldtingimuste klauslis 3.5 „Riskitasu” sätestatud, et krediidi saamiseks võib laenusaja olla kohustatud tasuma pangale riskitasu laenujäägilt, mida tasutakse iga kuu kogu krediidilepingu kestuse jooksul.
- 28 Lepingu eritingimuste klauslis 5, mille pealkiri on samuti „Riskitasu”, on täpsustatud, et see tasu võrdub eurodes antud laenu puhul laenu jäägiga, mida on korrutatud 0,74%-ga, ja Šveitsi frankides antud laenu puhul laenu jäägiga, mida on korrutatud 0,22%-ga. Eurodes antud laenu puhul on riskitasu kokku 1 397,17 eurot, Šveitsi frankides antud laenu puhul kokku 39 955,98 Šveitsi franki.

- 29 Pärast OUG nr 50/2010 jõustumist 22. juunil 2010 alustas Volksbank läbirääkimisi põhikohtuasjas kõne all olevate krediidilepingute vastavusse viimiseks selle määruse sätetega. Volksbank tegi ka ettepaneku asendada nende krediidilepingute muudatuste projektides „riskitasu” puudutavate tingimuste nimetused nimetusega „laenuhaldustasu” (ilma nende tingimuste sisu muutmata), kuna laenuhaldustasu võtmine oli kõnealuse määruse artiklis 36 sõnaselgelt lubatud. Krediidisaajad ei olnud ettepanekuga nõus ja keeldusid seetõttu muudatustele alla kirjutamast.
- 30 Krediidisaajad leidsid, et põhikohtuasjas kõnealuste krediidilepingute tingimused, mille hulgas on nii tingimused intressimäära muutmise kui ka „riskitasu” kohta, on ebaõiglased seaduse nr 193/2000 artikli 4 tähenduses, ja esitasid pärast seda, kui riigi tarbijakaitseamet oli jätnud nende kaebuse rahuldamata, hagi Judecătoria Cluj-Napoca’le (Cluj-Napoca esimese astme kohus) nende tingimuste ebaõiglaseks tunnistamiseks ja seega nende tühisuse tuvastamiseks.
- 31 See kohus rahuldab 12. detsembri 2011. aasta otsusega krediidisaaajate hagi osaliselt.
- 32 Kohus leidis, et lepingute teatavad tingimused on ebaõiglased ja seega tuleb neid pidada tühiseks. Nii on see kohtu sõnul tingimuse puhul intressimäära muutmise kohta, sest väljend „rahaturul toimuvad olulised muutused” on liiga ebamäärane ja võimaldab pangal intressimäära meelevaldselt muuta.
- 33 Seevastu on see kohus seisukohal, et „riskitasu” käsitlevaid tingimusi ja ettepanekut „krediidihaldustasu” tingimuse kohta ei tule kvalifitseerida ebaõiglaste lepingutingimustena, sest kohus ei pea hindama panga võetud konkreetset riski ja lepingus ette nähtud tagatiste tõhusust.
- 34 Selle kohtuotsuse peale esitasid nii krediidisaajad kui ka Volksbank apellatsioonkaebused Tribunalul Specializat Cluj’le, kes leidis, et kuigi Euroopa Kohus ei ole veel esitanud oma seisukohta küsimuses, kas niisugused lepingutingimused nagu on kõne all põhikohtuasjas, milles on käsitletud „riskitasu”, kujutavad endast osa „põhiobjektist” ja/või „hinnast” direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 tähenduses, on mõned Rumeenia kohtud juba asunud seisukohale, et need tingimused ei kuulu seaduse nr 193/2000 artikli 4 lõikes 6 nimetatud mõistete alla, kuna selles sättes on *expressis verbis* üle võetud direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 sõnastus, nii et nende sätete osas ei ole nende võimaliku ebaõiglase iseloomu hindamine välistatud.
- 35 Need kohtud leiavad, et see välistamine ei ole kõnealustele tingimustele kohaldatav, sest laenuandja ei osuta teenust, mis oleks vastusooritus ja õigustaks niisuguse tasu võtmist ja lisaks on need sätted sõnastatud ebaselgelt.
- 36 Neil asjaoludel otsustas Tribunalul Specializat Cluj menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Arvestades, et vastavalt direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 2 ei ole tingimuste ebaõiglase iseloomu hindamine seotud lepingu põhiobjekti mõiste ega hinna ja tasu sobivusega vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest, kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles; ja kuna vastavalt direktiivi 2008/48 artikli 2 lõike 2 punktile a ei ole hüpoteegiga tagatud krediidilepingu objekti kindlaksmääramiseks kohaldatav sama direktiivi artikli 3 punktis g sätestatud mõiste, mille kohaselt hõlmab „krediidi kogukulu tarbijale” kõiki lepingutasusid, mida tarbija on kohustatud maksma seoses tarbijakrediidilepinguga; siis kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 kasutatud mõisteid „põhiobjekt” ja/või „hind” võib tõlgendada nii, et nende mõistete (hüpoteegiga tagatud krediidilepingu „objekt” ja/või „hind”) alla kuuluvate, krediidasutusele võlgnetava vastusoorituse moodustavate koostisosade hulgas on ka hüpoteegiga tagatud krediidilepingu järgse krediidi kulukuse aastamäär, mis koosneb eelkõige fikseeritud või ujuvast intressimäärast, panga lepingutasud ning muud sissearvatud ja krediidilepingus kindlaks määratud kulud?”

Eelotsuse küsimuse analüüs

Vastuvõetavus

- 37 Volksbank väidab, et kuna ta sõlmis krediidisaaajatega tehingu, on vaidlus põhikohtuasja poolte vahel lahendatud. Kuna seetõttu ei olevat eelotsusetaotluse esitanud kohtus selles asjas pooleli ühtegi vaidlust, ei ole eelotsuse küsimusele vaja enam vastata ja Euroopa Kohus peab kodukorra artikli 100 lõiget 2 kohaldades tuvastama, et tema pädevuse tingimused ei ole enam täidetud.
- 38 Selle kohta ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, et kui Euroopa Kohus tuvastab, et eelotsusetaotluse esitanud kohtus ei ole menetlus enam tegelikult pooleli, nii et vastus eelotsuse küsimusele ei ole sellele kohtule vaidluse lahendamiseks enam vajalik, asub Euroopa Kohus seisukohale, et eelotsusetaotluse kohta ei ole vaja otsust teha (vt selle kohta eelkõige kohtuotsused Djabali, C-314/96, EU:C:1998:104, punktid 16, 21 ja 22; García Blanco, C-225/02, EU:C:2005:34, punktid 23 ja 29–31, ja kohtumäärus Mohammad Imran, C-155/11 PPU, EU:C:2011:387, punktid 14 ja 19–21).
- 39 Käesoleval juhul tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus teavitas 14. veebruari 2014. aasta kirjas Euroopa Kohut sellest, et Volksbanki ja krediidisaaajate vahel sõlmiti kokkulepe.
- 40 Samas kirjas märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus aga, et selle kokkuleppe sõlmimine ei ole tema menetluses oleva kohtuasja jaoks oluline osas, milles kokkuleppes on käsitletud Volksbanki saadavat „riskitasu” reguleerivate lepingutingimuste väidetavat ebaõiglust, sest kõnealune küsimus põhineb avalikul huvil, milles pooled ei saa kokku leppida, ja seega on Euroopa Kohtu vastus eelotsuse küsimusele jätkuvalt otsustava tähtsusega põhikohtuasja lahendamiseks.
- 41 Neil asjaoludel ei saa asuda käesoleva kohtuotsuse punktis 38 viidatud kohtupraktikas rõhutatud põhimõtet kohaldades seisukohale, et kohtuvaidlus ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtus tegelikult pooleli. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatust nähtub selgelt, et Euroopa Kohtu antav vastus esitatud küsimusele ei ole põhikohtuasja lahendamisel mitte ainult tarvilik, vaid on ühtlasi määrava tähtsusega.
- 42 Seega tuleb Volksbanki esitatud vastuvõetamatuse vastuväide tagasi lükata ja teha eelotsusetaotluse kohta otsus.

Põhiküsimus

- 43 Kõigepealt tuleb määratleda esitatud küsimuse ulatus.
- 44 Eelotsuse küsimuse sõnastuse kohaselt soovitakse selgitust selle kohta, kas mõisteid „põhiobjekt” ja/või „hind” direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 tähenduses võib tõlgendada nii, et nende mõistete alla kuuluvate, krediidasutusele võlgnetava vastusoorituse koostisosade hulgas on ka krediidilepingu järgse krediidi kulukuse aastamäär, mis koosneb eelkõige fikseeritud või ujuvast intressimäärast, panga lepingutasudest ja muudest lepinguga hõlmatud ja selles määratletud kuludest.
- 45 Ühtlasi on küsimuses märgitud, et küsitakse seda, kas mõistetega „põhiobjekt” ja/või „hind” on hõlmatud kõik hüpoteegiga tagatud tarbijakrediidilepingu tingimused, mis kujutavad endast tarbija poolt laenuandjale võlgnetavat vastusooritust ja mis on hõlmatud väljendiga „krediidi kogukulu tarbijale” direktiivi 2008/48 artikli 3 punktis g määratletud tähenduses ja kuuluvad seega krediidi kulukuse aastamäära alla.
- 46 Esiteks tuleb aga tuvastada, et kõigist eelotsusetaotluse põhjendustest ilmneb, et põhikohtuasi, milles apellatsioonkaebuse menetlemine on eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli, puudutab vaid kaht liiki tingimusi, mis käsitlevad tarbija võlgnetavat vastusooritust võlausaldajale ja sisalduvad põhikohtuasjas

kõnealustes krediidilepingutes, nimelt neid, milles on ette nähtud võlausaldaja „riskitasu”, ja neid, mille kohaselt on laenuandjal õigus teatavate asjaolude esinemisel muuta intressimäära. Selles kohtuvaidluses tekib küsimus, kas niisugused tingimused kuuluvad seaduse nr 193/2000 artikli 4 lõike 6 kohaldamisalasse, mille eesmärk on võtta Rumeenia õigusse üle direktiivi 93/13 artikli 4 lõige 2.

- 47 Teiseks ei saa mõistete „põhiobjekt” ja „hind” (direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 tähenduses) täpset ulatust määratleda väljendi kaudu „krediidi kogukulu tarbijale” direktiivi 2008/48 artikli 3 punkti g tähenduses.
- 48 Viimati nimetatud väljend on määratletud iseäranis laialt, selleks et kõigi tarbija poolt makstavate kulude või tasude kogusumma, mis on seotud tarbija poolt nii laenuandjale kui ka kolmandale isikule tehtavate maksetega, oleks tarbijakrediidilepingutes otsesõnu nimetatud, kuivõrd selle menetlust puudutava kohustusega aidatakse kaasa direktiivi peamisele eesmärgile ehk läbipaistvusele.
- 49 Seevastu tuleb direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2, millega kehtestatakse erand direktiiviga rakendatud tarbijakaitseüsteemi raames ette nähtud ebaõiglaste tingimuste sisulisest kontrollist, tõlgendada kitsalt (kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 42).
- 50 Lisaks tuleb direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 sisalduvaid väljendeid „lepingu põhiobjekt” ja „hinna ja tasu sobivus vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest” tavaliselt kogu Euroopa Liidu piires tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning selline tõlgendus tuleb leida sätte konteksti ja asjaomase õigusakti eesmärki arvestades (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punktid 37 ja 38).
- 51 Euroopa Kohus on oma praktikas toonud nende mõistete tõlgendamiseks välja kriteeriumid, mis võtavad täpselt arvesse direktiivi 93/13 eesmärki, nimelt et selles on liikmesriikidele seatud kohustus näha ette mehhanism, mis tagaks, et kõiki lepingutingimusi, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, saaks kontrollida, hindamaks nende võimalikku ebaõiglast olemust, et kaitsta tarbijat, kes on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punktid 39 ja 40).
- 52 Seega tuleb tõdeda, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimusega sisuliselt selgitust, kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et väljenditega „lepingu põhiobjekt” ja „hinna ja tasu sobivus vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest” on hõlmatud müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud krediidilepingus sisalduvad niisugust tüüpi lepingutingimused, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis esiteks võimaldavad laenuandjal muuta teatavatel tingimustel ühepoolset intressimäära ja teiseks näevad ette viimasele makstava „riskitasu”.
- 53 Kuigi asjaomase tingimuse kvalifitseerimise üle otsustamine kuulub ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse, kes peab võtma arvesse selle üksikjuhtumi asjaolusid, on siiski Euroopa Kohus pädev tuletama direktiivi 93/13 sätetest – käesoleval juhul artikli 4 lõikest 2 – kriteeriume, mida liikmesriigi kohus võib või peab kohaldama, kui ta hindab lepingutingimuste vastavust direktiivi sätetele (kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punkt 45).
- 54 Euroopa Kohus on sedastanud, et lepingutingimusi, mis kuuluvad „lepingu põhiobjekti” mõiste alla direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 tähenduses, tuleb mõista tingimustena, mis määravad kindlaks lepingu põhikohustused ja mis lepingut sellisena iseloomustavad. Seevastu tingimused, millel on lepingulise suhte enda laadi määratlevate tingimustega võrreldes täiendav iseloom, ei saa kuuluda „lepingu põhiobjekti” mõiste alla. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on laenulepingu laadi, üldist ülesehitust ja tingimusi ning selle juriidilist ja faktilist konteksti arvesse võttes hinnata, kas vastav tingimus moodustab olulise osa võlgniku sooritusest, mis seisneb laenuandja poolt tema käsutusse antud summa tagasimaksmises (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punktid 49–51).

- 55 Euroopa Kohus on samuti leidnud, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 sõnastusest ilmneb, et teine kategooria tingimusi, mille puhul ei saa kontrollida nende võimalikku ebaõiglast olemust, on piiratud ulatusega, sest see kategooria puudutab ainult ette nähtud hinna või tasu sobivust vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest ja see erand on seletatav asjaoluga, et ei ole olemas mingit skaalat või õiguslikke kriteeriume, mis võimaldaksid kehtestada sobivuse kontrolli raamistiku või anda selleks juhiseid (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punktid 54 ja 55).
- 56 Seega ei kuulu lepingutingimused vastusoorituse kohta, mida tarbija võlgneb laenuandjale, või tingimused, mis mõjutavad tarbija poolt laenuandjale makstavat tegelikku hinda, põhimõtteliselt kõnealusesse teise tingimuste kategooriasse, välja arvatud need, mis käsitlevad küsimust, kas vastusoorituse summa või lepingus ette nähtud hind on sobiv vastusooritusena laenuandja poolt osutatud teenuse eest.
- 57 Mis puudutab eelkõige põhikohtuasjas kõnealuste lepingutingimuste kvalifitseerimist (arvestades käesoleva kohtuotsuse punktides 54–56 viidatud kriteeriume) direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 kohaldamisel ja esiteks nende lepingutingimuste kvalifitseerimist, mis võimaldavad laenuandjal teatavatel asjaoludel muuta ühepoolselt intressimäära, siis viitavad mitu tegurit sellele, et need tingimused ei kuulu kõnealuses sättes ette nähtud erandi kohaldamisalasse.
- 58 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohus on juba asunud seisukohale, et sarnane lepingutingimus, mis nägi ette tarbija poolt makstava teenustasu muutmise mehhanismi, ei kuulu direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 kohaldamisalasse (kohtuotsus Intel, C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 23).
- 59 Seejärel tuleb märkida, et tingimusi, mis võimaldavad laenuandjal muuta ühepoolselt intressimäära, on otsesõnu nimetatud direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunktis j ja see lisa sisaldab direktiivi artikli 3 lõike 3 kohaselt soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks. Lisa punkti 2 alapunktis b on täpsustatud seda, millistel tingimustel ei takista punkti 1 alapunktis j nimetatud niisuguste lepingutingimuste ette nägemist.
- 60 Võttes arvesse direktiivi 93/13 lisa eesmärki, milleks on „halli nimekirja” koostamine niisugustest tingimustest, mida võib pidada ebaõiglaseks, kaotaks sellesse nimekirja niisuguste lepingutingimuste kandmine, nagu on võlausaldajale antud õigus muuta ühepoolselt intressimäära, suures osas oma kasuliku mõju, kui nende tingimuste võimaliku ebaõiglase iseloomu hindamine oleks direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 alusel kohe algusest peale välistatud.
- 61 See kehtib ka kohaldamisele kuuluvate Rumeenia õigusnormide suhtes ja eeskätt seaduse nr 193/2000 artikli 4 lõike 4 kohta, millega võeti üle nii direktiivi 93/13 artikli 3 lõige 3 kui ka viimases nimetatud lisa, ning loodi ebaõiglasteks peetavate lepingutingimuste „musta nimekirja” sisaldav süsteem. Peale selle kuuluvad sellesse süsteemi rangemad sätted, mida liikmesriigid võivad direktiivi 93/13 reguleerimisalas liidu õigust järgides direktiivi artikli 8 kohaselt vastu võtta või säilitada, et tagada tarbijate kaitstuse kõrgem tase.
- 62 Lisaks võib niisuguste lepingutingimuste täiendavale iseloomule viidata asjaolu, et kuna neis on sisuliselt ette nähtud kohandamismehhanism, mis võimaldab laenuandjal muuta intressimäära kindlaks määravat lepingutingimust, ei ole neid ilmselt võimalik eraldada sellest intressimäära kindlaks määravast tingimusest, mis võib olla osa lepingu põhiobjektist.
- 63 Lõpetuseks jäävad kõnealused tingimused ilmselt direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 kohaldamisalast välja ka seetõttu, et Euroopa Kohtu toimikust nähtub – seda peab küll eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollima –, et tingimuste ebaõiglasele iseloomule ei ole tuginetud mitte seetõttu, et muudetud intressimäär ja muudatuse eest osutatav teatavat liiki vastusooritus ei ole väidetavalt sobivad, vaid laenuandjal muudatuse tegemist võimaldavate tingimuste ja kriteeriumide tõttu, eelkõige kriteeriumi „rahaturul toimuvate oluliste muutuste korral” tõttu.

- 64 Seoses niisuguste laenuandjale „riskitasu” maksmist ette nägevate lepingutingimustega, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleb teiseks märkida, et mitme asjaolu kohaselt on võimalik leida, et nad ei kuulu kummagi direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 nimetatud erandi alla.
- 65 Esmalt tõusetub küsimus, kas need lepingutingimused võivad kuuluda artikli 4 lõikes 2 ette nähtud erandi alla, kui leitakse – nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 54 märgitud, peab selle kindlaks tegema eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et need kuuluvad lepingu „põhiobjekti” määratlevate tingimuste hulka.
- 66 See kohus peab ka hindama, kas eelnimetatud punktis 54 mainitud kaalutlusi arvestades on neis tingimustes kindlaks määratud üks põhikohtuasja lepingutes ette nähtud põhiteenustest või on neil lepingulise suhte enda laadi määratlevate tingimustega võrreldes täiendav iseloom.
- 67 Hindamisel peab nimetatud kohus arvesse võtma eelkõige „riskitasu” põhieesmärki, millega tagatakse laenu tagasimaksmist, mis on ilmselgelt tarbija põhikohustus vastusooritusena selle eest, et ta on saanud laenusumma enda käsutusse.
- 68 Arvestades lisaks käesoleva kohtuotsuse punktis 51 meenutatud tarbijakaitse eesmärki, millest lähtudes tuleb direktiivi 93/13 sätteid tõlgendada, ei oma küsimuse hindamisel, kas „riskitasu” ette nägevate lepingutingimuste kaudu määratletakse lepingu „põhiobjekti”, mingit tähendust pelk asjaolu, et „riskitasu” võib käsitada krediidi kulukuse aastamäära ja seega laenuandja poolt laenulepingutest saadava tulu suhteliselt tähtsa osana.
- 69 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida ka küsimust, kas niisugused laenuandjale „riskitasu” maksmist ette nägevad lepingutingimused, nagu on kõne all põhikohtuasjas, võivad kuuluda direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 kehtestatud teise erandite liigi alla. Siiski tundub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust nähtuvate teatavate asjaolude alusel, et nii see ei ole.
- 70 Teatavate pidepunktide põhjal näib – seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et põhikohtuasja esemeks ei ole riskitasu summa ja laenuandja osutatud mis tahes teenuse omavaheline sobivus, ja seega leiab neist toetust pigem seisukohale, et laenuandja ei osuta tegelikku teenust, mida võiks pidada riskitasu vastusoorituseks, nii et ei saa tekkida küsimust selle tasu sobivuses (vt analoogia alusel kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punkt 58).
- 71 Euroopa Kohtu käsutuses olevas toimikus sisalduv näib vastupidi viitavat sellele, et põhikohtuasja keskmes on lepingutingimusi õigustavate põhjenduste küsimus ja eeskätt see, kas neid tingimusi tuleb pidada ebaõiglasteks direktiivi 93/13 artikli 3 tähenduses, kuivõrd neis on kehtestatud tarbijale kohustus maksta suure summa ulatuses tasu, mille eesmärk on laenu tagamine, samas kui seda riski tagab juba hüpoteek ja vastusooritusena selle tasu maksmise eest ei osuta pank tarbijale reaalselt teenust, mis oleks üksnes tarbija huvides.
- 72 Viimaks tuleb tõdeda, et kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks leidma, arvestades aspekte, mida on analüüsitud Euroopa Kohtu antud vastuses esitatud küsimusele, et kõnealused lepingutingimused kuuluvad „lepingu põhiobjekti” alla või et tegelikult vaidlustatakse hinna ja tasu sobivust, tuleb siiski igal juhul hinnata lepingutingimuste võimalikku ebaõiglast iseloomu, kui tuvastatakse – ja seda peab samuti kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et need ei ole koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punkt 61).
- 73 Siinkohal tuleb meenutada, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõikest 2 ja artiklist 5, millel on ühesugune ulatus, tulenevat lepingutingimuste läbipaistvuse nõuet ei saa seega taandada pelgalt sellele, et need tingimused oleksid vormiliselt ja grammatiliselt arusaadavad (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punktid 69 ja 71).

- 74 Iseäranis tuleneb direktiivi 93/13 artiklitest 3 ja 5 ning direktiivi lisa punkti 1 alapunktidest j ja l ning punkti 2 alapunktidest b ja d, et läbipaistvuse nõudest kinnipidamise puhul on määrava tähtsusega, kas laenulepingus on intressimäära muutmise põhjus ja selle mehhanismi üksikasjad ning asjaomase mehhanismi ja laenuandjale tasu maksmisega seotud teistes tingimustes kehtestatud mehhanismi vaheline seos esitatud nii läbipaistvalt, et tarbija võiks täpsete ja arusaadavate kriteeriumide põhjal ette näha sellest tingimusest tulenevaid majanduslikke tagajärgi (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punkt 73).
- 75 Seda küsimust peab hindama eelotsusetaotluse esitanud kohus võttes arvesse kõiki asjakohaseid faktilisi asjaolusid, sealhulgas reklaamimaterjali ja teavet, mida laenuandja laenulepingu üle peetud läbirääkimistel andis, ja arvestades ühtlasi tähelepanelikkuse astmega, mida võib oodata keskmiselt tarbijalt, kes on piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelik ja arukas (vt selle kohta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, punkt 74).
- 76 Seoses põhikohtuasjas kõnealuste lepingutingimustega ja esiteks nendega, mis võimaldavad laenuandjal muuta ühepoolset intressimäära, peab analüüsima tarbija võimalust näha ette intressimäära tõstmist laenuandja poolt „rahaturul toimuvate oluliste muutuste” kriteeriumi alusel, mis esmapilgul näib olevat väheläbipaistev, isegi kui selle sõnastus on grammatiliselt lihtne ja arusaadav.
- 77 Teiseks tõusetub „riskitasu” maksmist ette nägevate lepingutingimustega seoses küsimus, kas asjaomases laenulepingus selgitatakse läbipaistvalt tasu (mis vastab riskitasule) võtmist õigustavaid põhjuseid, kuna vaidlustatud on asjaolu, et laenuandja peab – lisaks sellele, et ta kannab laenu tagasimaksmata jätmise riski, mille kohta on väidetud, et see on juba hüpoteegiga tagatud – tegema riskitasu saamiseks reaalse vastusoorituse. Põhikohtuasjas kõnealuste lepingute vähest läbipaistvust – sest nimetatud ei ole põhjuseid, mis õigustaksid nende tingimuste kehtestamist – kinnitab veel ka käesoleva kohtuotsuse punktis 29 meenutatud asjaolu, et käesolevas põhikohtuasjas tegi laenuandja krediidisajajatele ettepaneku asendada kõnealuste lepingutingimuste senine nimetus nimetusega „laenuhaldustasu”, tingimuste endi sisu muutmata.
- 78 Eeltoodust lähtudes tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et põhikohtuasja asjaoludel ei ole väljenditega „lepingu põhiobjekt” ja „hinna ja tasu sobivus vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest” põhimõtteliselt hõlmatud müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud krediidilepingutes sisalduvad niisugust tüüpi lepingutingimused, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis esiteks võimaldavad laenuandjal muuta teatavatel tingimustel ühepoolset intressimäära ja teiseks näevad ette viimasele makstava „riskitasu”. Siiski on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne laenulepingu laadi, üldist ülesehitust ja tingimusi ning selle juriidilist ja faktilist konteksti arvesse võttes kontrollida nendele lepingutingimustele antud kvalifikatsiooni.

Kohtukulud

- 79 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (üheskas koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et põhikohtuasja asjaoludel ei ole väljenditega „lepingu põhiobjekt” ja „hinna ja tasu sobivus vastusooritusena pakutavate teenuste või kauba eest” põhimõtteliselt hõlmatud müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud krediidilepingutes sisalduvad niisugust tüüpi lepingutingimused, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis esiteks võimaldavad laenuandjal muuta teatavatel tingimustel ühepoolset

intressimäära ja teiseks näevad ette viimasele makstava „riskitasu”. Siiski on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne laenulepingu laadi, üldist ülesehitust ja tingimusi ning selle juriidilist ja faktilist konteksti arvesse võttes kontrollida nendele lepingutingimustele antud kvalifikatsiooni.

Allkirjad